

СТАНОВИЩЕ

За дисертационния труд с тема: **„Проекции на училището в българската литературна периодика между двете световни войни“**

За присъждане на ОНС „доктор“ в Област на ВО – Хуманитарни науки; професионално направление – Филология (Теория и история на литературата) – автор – **Борислава Пенева Стефанова**
Редовен докторант към катедрата по литература

Вносител на становището: проф. д.ф.н. Цветан Ракъовски

1. Данни за процедурата. В моята първа рубрика ще обединя двете изходни – представени документи за становището, оценка на представените материали в процедурата. Като председател на научното жури съм проверил съответствието на цялата документация, внесена за процедурата (изходни документи, конституиращи ролята на докторанта и ролята на журито) със законовата рамка (ЗРАС, Вътрешни правила).

2. Данни за докторанта –

3. Описание на научния труд – дисертацията се състои от увод, четири глави, заключение и библиография. Авторефератът отговаря на труда в неговата постъпателност и цялост. Към автореферата е принадлеен и опис на научната активност на докторанта – публикации, участие в конференции. От него става ясно, че изследователските усилия на Борислава Стефанова са били насочени изцяло към темата на докторантския труд.

4. Приносни моменти в дисертацията – най-общо казано, трудът следи проекциите на българското училище в периодичния печат, за да изследва какви са концептуалните планове на държавата между двете световни войни за образованието и възпитанието. Тази важна цел свързва в едно реалните държавотворчески усилия (да се изправи на крака рухналата институционална структура) с идеалните цели от типа пропедевтика на духа на нацията, работа за националното единство, внимание

към изкуството като изключително важен ресурс за оцеляване на националното име.

Така литературата вече не е само изкуство на словото – тя излиза от тази си формализирана роля на естетическо послание и влиза в задължения като – обнова на духовния живот, преосноваване на понятия като „родина“, „национална ценност“ и пр. Защото държавните хора (парламентарни и правителствени) позволяват и улесняват езика на художествения текст да артикулира духа на нацията. И това да стане чрез образи, които най-адекватно да произведат опорните точки на т. нар. културен национализъм (Я. Янев, с. 31).

Докторантът продължава нататък, като разархивира една позабравена законова база – Закон за народната просвета, Закон за детската литература, Закон за поощряване на родната литература и изкуство и пр. В тях Борислава Стефанова вижда как държавата централизира властта си върху социалната среда (библиотеки, училища, програми), за да контролира не само идеологията на училищното образование, но и съдържанието на литературното обучение – така се поставят в континуална връзка чисто художествените хоризонти на книгата и нормите, които тя трябва да съобразява в процеса на образователните ѝ функции.

Така логично идва средищното и особено важно място на трета глава – „Посоки на възпитанието и ролята на училището“ (93-135). Докторантът започва с необходимото уточнение, че държавата поема като своя задача възпитанието на подрастващите и провежда тази своя политика чрез литературното обучение в различните възрастни степени. Нещо повече – самата художествена словесност се натовазва със свръхочакванията да създава интереса и енергията на патриотичното възпитание (с. 101).

Тук навлизаме из широкото и силно чувствително и разнородно поле на т. нар. социология на литературата. И то според гледната точка на потребителя (или както му казваме иначе – реципиента). Докторантът поставя именно този проблем – като първи реципиент се явява не друг,

а държавата. Тя създава идеала, като селектира според него и обучаващи литературни текстове. В случая това са класически творби като „Вилхелм Тел“, „Ричард III“, „Отело“, „Макбет“ и др., които преди всичко ще трябва да поставят морални проблеми. Така държавотворческият мотив става и по-ясен, и по-безкомпромисен. Ако в основата е целта да се поправи националното самочувствие, като това стане следвоенната културоукрепваща дейност, то се налага и литературата да се разрасне отвъд иманентната си художествена структурираност и да започне да показва модели за подражание.

Тук ще направя две бележки, по-точно – ще маркирам две пропуснати възможности. 1) Относно цитираните по-горе заглавия (гл. III.3): тук би могло да се направи паралел с модела за възпитаване чрез литература на Жан-Жак Русо или на Харолд Блум („Западният канон“). 2) към края на III глава става дума за възпитаване на подрастващите в нещо като нов колективизъм – дали държавната политика не товари върху литературата популистски задачи, защото през 20-те и особено в 30-те години на XX век литературата „преболедува“ различни авангардни влияния, които нямат афинитет към колективизма, защото са деструктивни в основата си.

5. Заключение: дисертацията е завършена и убедителна в своите изследователски посоки – поставя си сложен и обхвaten научен обект и го изследва в пълнота. Като имам пред очи приносния характер на този труд, предлагам на уважаемите членове на журито да гласуват положително за присъждане на ОНС „доктор“ на Борислава Стефанова.

3 декември 2022 г.

Благоевград

Автор на становището:

(проф. д.ф.н. Цветан Ракъовски)